

Poklicno dobro počutje v evropskih izobraževalnih sistemih: Socialni partnerji v izobraževanju se odzivajo na dolgotrajne posledice krize COVID-19

Povzetek

Raziskovalni projekt APRES COVID, ki ga sofinancira Evropska komisija in izvajata Evropski sindikalni odbor za izobraževanje (ETUCE) ter Evropska federacija delodajalcev v izobraževanju (EFEE), ponuja poglobljeno analizo dolgoročnega vpliva krize COVID-19 na poklicno dobro počutje v izobraževalnem sektorju. Na podlagi pregleda literature, evropske ankete in študij primerov v Sloveniji, na Portugalskem in Malti raziskava ugotavlja poklicna psihosocialna tveganja (PPT), ki vplivajo na izobraževalno osebje, ter poudarja, kako lahko socialni dialog in skupno ukrepanje podpirata trajnostno okrevanje.

Ključne ugotovitve kažejo na povečanje psihosocialnih tveganj med in po krizi. Izobraževalci so doživeli povečano delovno obremenitev, zabrisane meje med poklicnim in zasebnim življenjem, večji stres in večje tveganje za izgorelost. Med zaprtjem šol je prehod na spletno in hibridno poučevanje razkril pomembne razlike v dostopu do tehnologije in digitalnih veščin. Čeprav se je veliko učiteljev uspešno prilagodilo, je hitrost sprememb povzročila »tehnološki stres«, zlasti pri tistih z omejenimi izkušnjami. Hkrati je ta preobrazba pustila pozitivno zapuščino: izboljšane digitalne kompetence, večjo prilagodljivost učnih metod in širšo uporabo digitalnih orodij, ki še naprej izboljšujejo poučevanje po pandemiji.

Pandemija je izpostavila tudi obstoječe izzive: upad privlačnosti poklica, pomanjkanje osebja in slabšanje ravnotežja med delom in zasebnim življenjem. Večina evropskih učiteljev, predvsem žensk, je prevzela več skrbstvenih obveznosti doma, zaradi česar so še posebej ranljive za stres in izčrpanost. Raziskava kaže, da ti pritiski niso izginili z odprtjem šol; nasprotno, obdobje po pandemiji je prineslo trajne vplive na delovno obremenitev, pričakovanja glede digitalne dosegljivosti in duševno zdravje strokovnjakov. To se odraža tudi v gospodarskih posledicah: po podatkih OECD težave z duševnim zdravjem, povezane z delom, EU stanejo približno 600 milijard evrov letno (zmanjšana produktivnost, odsotnost, prisotnost kljub bolezni, večji stroški zdravstva). Brez sistemskih reform se bo pomanjkanje še poslabšalo.

Kriza je razkrila tudi ključen pomen dobrega počutja učiteljev za kakovost izobraževanja in dosežke učencev. Dokazi kažejo, da se ob stresu in izgorelosti učiteljev zmanjšujeta uspešnost in dobro počutje učencev. Nasprotno pa lahko podprti učitelji ustvarijo vključujoča in odporna učna okolja. Poklicno dobro počutje je tako ena ključnih predpostavk za uspeh in pravičnost v izobraževanju.

Poročilo izpostavlja tudi pozitivne spremembe: pospešeno digitalizacijo, inovativne prakse in širšo razpravo o pomenu javnih naložb v izobraževanje. Številne šole in univerze so uvedle nova digitalna orodja, ki izboljšujejo komunikacijo, dostopnost in sodelovanje. Hibridne rešitve za roditeljske sestanke, digitalno deljenje virov in prilagodljive možnosti strokovnega razvoja so povečale učinkovitost in vključenost. Kriza je okrepila potrebo po močnejšem socialnem dialogu med sindikati in delodajalci, da se glas učiteljev sliši pri oblikovanju politik odpornosti in okrevanja.

Širši pomen teh ugotovitev odpira vprašanja o dolgoročni vzdržnosti kakovostnega poklica v izobraževanju po Evropi. Če izzivov, povezanih z obremenitvami, ne bomo sistematično reševali, obstaja tveganje trajne škode za kakovost in kontinuiteto izobraževanja. Pomanjkanje učiteljev ogroža dosežke učencev, povečuje velikost razredov in pritisk na preostale učitelje. Če poklic ne bo privabljal novih talentov ali zadrževal izkušenih učiteljev, lahko izobraževalni sistemi zaidejo v začarani krog – preobremenjeni zaposleni postanejo manj učinkoviti in bolj dovzetni za bolezni ali odhode, kar še dodatno obremeni preostale. Težave, ki jih je izpostavil COVID-19, niso povsem nove, temveč strukturne slabosti, ki jih je kriza razkrila. Podfinanciranje, večja obremenitev in neenaka podpora so obstajali že prej. Zaradi krize pa je zdaj bolj jasno, da so delovni pogoji in duševno zdravje neločljivo povezani s kakovostjo izobraževanja. Dobro počutje in predanost izobraževalcev sta temelj uspeha učencev in odpornosti izobraževalnih sistemov.

Zato zaščita psihosocialnega zdravja izobraževalnih strokovnjakov ni le vprašanje blaginje zaposlenih. Socialni partnerji se zavedajo izzivov in jih aktivno naslavljajo. Dobro so pozicionirani za socialni dialog, izpostavljanje ključnih izzivov in vplivanje na politike. Delujejo tudi kot zagovorniki, opozarjajo na duševno zdravje, ravnotežje med delom in zasebnim življenjem ter psihosocialna tveganja. Spopadanje s temi izzivi zahteva usklajeno ukrepanje in močno zavezanost večjim naložbam v izobraževanje.

Poklic v izobraževanju je bil vedno intelektualno, čustveno in psihološko zahteven, a tudi izjemno nagrajujoč. Delo v izobraževanju pomeni biti strokovnjak na svojem področju in imeti prave lastnosti – biti skrben, empatičen, sočuten, radoveden in vseživljenjski učenec. S povečanimi zahtevami in pričakovanji je treba okrepiti tudi podporo.
